

Nr 1.

Ankom till riksdagens kansli den 7 mars 1940 kl. 6 e. m.

Utlåtande i anledning av väckta motioner om lagstiftning rörande rätt för kommun att anslå medel till luftvärn och luftskydd.

Efter överenskommelse mellan konstitutionsutskottet och första lagutskottet hava till behandling av sammansatt konstitutions- och första lagutskott överlämnats *dels* den till konstitutionsutskottet hänvisade motionen II: 8 av herr *Åqvist, dels ock* de till lagutskott hänvisade, första lagutskottet tilldelade motionerna I: 55 av herr *Fredrik Ström*, I: 115 av herr *Herlitz m. fl.* och II: 158 av herr *Janson i Frändesta m. fl.*

I motionen II: 8 hemställes, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i gällande kommunalförfattningar eller provisoriskt tillägg till desamma eller speciell lagstiftning, som möjliggör för kommun att bidraga till eller i sin helhet anslå medel till lokala luftskyddsåtgärder och lokalt luftvärn utan att den kommunala kompetensen därmed överskrides.

I motionen I: 55 hemställes, att riksdagen ville gå i författning om sådan lagstiftning, att kommun icke må vara förhindrad anvisa medel till luftvärn.

I motionerna I: 115 och II: 158, vilka äro likalydande, hemställes, att riksdagen måtte för sin del antaga stadganden om rätt för kommunerna att anslå medel till luftvärn och luftskydd.

Beträffande de skäl, som ligga till grund för motionärernas yrkanden, får utskottet hänvisa till motionerna.

I 3 § lagen den 6 juni 1930 om kommunalstyrelse på landet stadgas, att kommun äger att själv, efter vad i lagen närmare bestämmes, vårda sina gemensamma ordnings- och hushållningsangelägenheter, såvitt icke handhavandet därav enligt gällande författningar tillkommer annan. Motsvarande bestämmelser förekomma i 3 § lagen den 6 juni 1930 om kommunalstyrelse i stad och 3 § lagen den 15 juni 1935 om kommunalstyrelse i Stockholm.

I 4 § lagen den 20 juni 1924 om landsting föreskrives, att landstinget tillkommer att, i den ordning lagen stadgar, rådslå och besluta om för landstingsområdet gemensamma angelägenheter, vilka avse allmänna hushållningen, jordbrukets och andra näringars utveckling, anstalter för kommunikationsväsendets befordrande, hälso- och sjukvård, undervisning, allmän ordning och säkerhet med mera dylikt, såvitt dessa angelägenheter icke enligt gällande författningar tillhöra offentlig myndighets ämbetsåtgärd, ävensom att handhava de ärenden i övrigt, som enligt beslut av Konung och riksdag skola ankomma på landstinget.

Enligt 23 § 2 mom. lagen om kommunalstyrelse på landet samt motsvarande bestämmelser i övriga ovannämnda lagar erfordras viss kvalificerad majoritet inom den beslutande representationen — två tredjedelar av de i omröstningen deltagandes röster — i vissa uppräknade fall, däribland då fråga är om beviljande av anslag till nytt ändamål eller behov.

Underställning av representationens beslut skall enligt samma lagar ske, i vissa fall hos Kungl. Maj:t och i andra fall åter hos länsstyrelsen. Jämväl i åtskilliga specialförfattningar, t. ex. stadsplanlagen, förekomma bestämmelser, att kommunala beslut skola, för att bli gällande, fastställas av Kungl. Maj:t.

Frågan om kommuns medverkan i ekonomiskt hänseende vid luftförsvarets anordnande upptogs till ingående behandling av *luftförvarsutredningen* i dess den 11 december 1931 framlagda betänkande (stat. offentl. utredn. 1932:3). Efter en redogörelse för kommunernas befattning med krigsförvaltningen anförde utredningen:

Sammanfattas det anförda, finner man, att kommunerna för närvarande icke besörja några krigsförvaltningsuppgifter, utan deras befattning med krigsförvaltningen är begränsad till skyldigheten att förrätta val av ledamöter i vissa krigsförvaltningens lokalorgan och till förmågan att bevilja resekostnads- och traktamentsersättning åt hästuttagningsnämndernas ledamöter. Ett skenbart deltagande i krigsförvaltningen sker vid kommuns verkställande av rekvisitioner; i verkligheten föreligger dock icke heller här någon kommunal självförvaltning.

Att krigsförvaltningen icke ligger inom de kommunala subjektens behörighetsram är också en i förvaltningsrätten erkänd grundsats. Kommunen äger icke med krigsförvaltningsuppgifter taga annan befattning, än som i särskilda författningar uttryckligen föreskrivits. Vad som med krigsförvaltningen sammanhänger kan nämligen icke anses såsom sådana menigheternas »egna behov», för vilka kommunerna enligt regeringsformen kunna erhålla självbeskattningsrätt. En kommunal medverkan kan alltså ej ens ske på frivillighetens väg. I åtskilliga rättsfall hade den principen kommit till uttryck, att anslag till försvarsändamål icke tillhöra kommunernas gemensamma angelägenheter, och att sådana anslag alltså ej kunna beviljas. Sålunda har Kungl. Maj:t upprepade gånger i besvärsmål förklarar, att primärkommuns medel icke lagligen få anlitas till understöd åt skytteföreningar eller till främjande av skjutskickligheten bland stadens folkskolebarn. Av Stockholms stadsfullmäktige fattat beslut om anslag till Stockholms landstörmsbefälsförening upphävdes likaledes, enär understödandet av denna, »med avseende å sambandet mellan denna förenings verksamhet och landets försvarsväsende, icke kunde betraktas såsom en stadens angelägenhet». Undantag från den nu angivna regeln förekomma i fråga om landsting, i det dessa funnits behöriga att bevilja anslag till skytteförbund i länet, och Stockholms stadsfullmäktige, vilka hava ansetts äga befogenhet bevilja anslag till skytterörelsen i Stockholm »med hänsyn till den betydelse för huvudstadens befolkning och dess idrottsliv, skytteföreningarna måste anses hava erhållit» (R. Å. 1911:241). Den befogenhet, som i anförda rättsfall tillerkänts landsting och stadsfullmäktige, torde böra tolkas mycket restriktivt; det är enbart på grund av skytterörelsens idrottsliga betydelse, som anslag kunnat lämnas.

Efter att ha framhållit, att kommuner, såvitt känt, icke någonstades ålagts förpliktelser med avseende å det med militära maktmedel besörjda luftförsvaret, anförde luftförsvarsutredningen vidare:

Icke heller för vårt lands vidkommande synes det lämpligt att engagera kommuner och enskilda för militära försvarsuppgifter. Såsom tidigare anförts, skulle kommunernas deltagande i krigsförvaltningen, så snart det gällde annat än tillhandahållandet av ekonomiska nyttigheter och val till lokala förvaltningsorgan, innebära ett avsteg från hittillsvarande maktfördelningsregler staten och kommunerna emellan. Tillräckliga skäl att införa nya principer å detta förvaltningsområde synas icke föreligga. Det torde vara uppenbart, att kriget beror på rikets utrikespolitik, för vilken rikets alla invånare utan hänsyn till bosättningsort måste ställas gemensamt ansvariga. Kommuner och enskilda subjekt äga icke därmed taga någon befattning. Det må väl vara sant, att en kommun faktiskt kan erhålla ett starkare intresse av luftförsvaret än andra kommuner. Så måste en stad med utsatt läge, vilken kan antagas bliva föremål för luftanfall, obestriddigen hava ett större intresse av luftförsvaret än exempelvis en avlägsen landskommun utan sammanträngd befolkning. Men detta kan icke anses utgöra någon anledning att på den förra lägga en försvarsuppgift, som den senare icke har. Dels är det nämligen för statens skull staden angripes, ty luftanfallet är ett påtryckningsmedel staterna emellan. Och det är därför också statens intressen, som tillgodoses, när staden skyddas. Dels är saken principiellt icke annorlunda i fråga om luftkrigföring än i fråga om sjö- och lantkrigföring. Det torde icke kunna ifrågakomma att ålägga hamnstäder eller nära gränsen belägna samhällen vidsträcktare skyldigheter i fråga om försvaret än rikets övriga delar. Det enda skäl, som kan anföras för kommunernas deltagande, skulle vara behovet att avlasta riksbudgeten. Detta skäl kan icke tillerkännas berättigande. En allmän önskan under senare år har varit att till åstadkommandet av möjligast jämna fördelning av skattetrycket överflytta uppgifter till högre enheter eller att genom stats- och landstingsbidrag minska primärkommunernas skattetryck. Att nu ålägga kommunerna försvarsuppgifter innebär motsatsen till skatteutjämning. Och att på lokala enheter, sådana som kommunerna äro, lägga skyldighet att bidraga till en förvaltningsuppgift, vilken angår riket och endast medelbart dem, kan icke anses stå i god överensstämmelse med grunderna för regeringsformen § 57, enligt vilken den kommunala beskattningsmakten skall begränsas till kommunens egna behov. Om man genom lagstiftning ålade de kommunala enheterna vissa luftförsvarsuppgifter, skulle visserligen dessa formellt bliva kommunmedlemmarnas gemensamma angelägenheter, men realiter skulle de otvivelaktigt icke vara lokalförvaltningsuppgifter. Detta framgår bland annat därav, att några kommunala militärorganisationer uppenbarligen ej kunde komma i fråga, utan kommunen komme allenast att få bidraga till att ombesörja organisationer eller att anskaffa materiel, vilka skulle disponeras av de statliga militärmyndigheterna och sålunda ytterst av den statliga krigsledningen.

På anförda grunder har utredningen kommit till det resultat, att, huru starkt den enskilda ortens intresse av försvar mot anfall från luften än må vara, detta försvar måste tillgodoses av statens militära organ och därför också bekostas av statsmedel.

I detta sammanhang må även anmärkas, att beträffande kostnaderna för civila luftskyddsåtgärder luftförsvarsutredningen i princip intagit samma ståndpunkt som i fråga om bekostandet av det militära luftförsvaret. Det nära sambandet mellan luftskyddsåtgärderna och vissa kommunala förvalt-

ningsgrenar och enskildas intressen har emellertid föranlett luftförsvarsutredningen att från den uppställda principen göra vissa undantag. Sålunda borde enligt utredningens mening befintliga kommunala och enskilda anstalter även i krig bestå och efter måttet av sina krafter bidra till krigets lyckliga genomförande, varjämte organisatoriska hänsyn kunde nödvändiggöra, att besörjandet av vidgade eller nya förvaltningsuppgifter måste ske genom förefintliga kommunala eller enskilda organ.

Frågan om kommunernas medverkan beträffande luftskyddet har därefter behandlats av *civila luftskyddsutredningen* i dess den 21 december 1936 avgivna betänkande (stat. offentl. utredn. 1936: 57). I fråga om kostnaderna för det civila luftskyddet anslöt sig civila luftskyddsutredningen i stort sett till luftförsvarsutredningens ståndpunkt. Civila luftskyddsutredningens förslag byggde sålunda på att det civila luftskyddet principiellt åvilar staten, men att det dock i viss mån får karaktären av en kommunal angelägenhet, för vilken kommunerna kunna bevilja anslag. Civila luftskyddsutredningens förslag beträffande kostnaderna för luftskyddet godtogs sedermera i det väsentliga i den vid 1937 års riksdag antagna luftskyddslagen samt vid beviljande i samband därmed av anslag till luftskyddet.

Med stöd av Kungl. Maj:ts den 5 mars 1937 givna bemyndigande tillkallades den 11 i samma månad sakkunniga för att inom försvarsdepartementet biträda med utredning rörande frågan om förutsättningarna för emottagande från statens sida av på frivillighetens väg anskaffad luftvärnsmateriel. I yttrande till statsrådsprotokollet förstnämnda dag anförde *chefen för försvarsdepartementet* bland annat följande:

För egen del vill jag till en början erinra om, att det luftvärn, som räknats med i försvarsbeslutet, främst av ekonomiska skäl, måst begränsas till att i huvudsak avse luftvärnsbehovet för fältarmén och fästningarna samt de bakre flygbasernas luftförsvar. Det vore därför av stor betydelse, om vid sidan därav på frivillighetens väg anskaffades luftvärn, avsett för skydd av vissa större städer och viktigare industriella anläggningar. Emellertid är det uppenbarligen av skilda orsaker icke lämpligt, att enskilda personer eller företag eller ens kommuner för egen räkning innehava luftvärnsvapen. Principiellt bör nämligen det militära försvaret omhändervhas uteslutande av staten, och det luftvärn, varom här är fråga, är tvivelsutan att hänföra till det militära försvaret. Den kommunala eller enskilda offervilja, som på detta område må vara till finnandes, lär därför knappast kunna tillvaratagas i annan form än genom emottagande av eventuella gåvor till staten, antingen av penningmedel, avsedda för inköp av luftvärnsmateriel, eller av färdig sådan materiel.

Det lär ligga i sakens natur, att gåvor av nu nämnt slag i de flesta fall komma att vara förbundna med vissa villkor. Vidare torde i allmänhet gåvornas emottagande bliva förenat med vissa kostnader för staten, såsom för materielens vård, bemanning, övningsammunition m. m. Med hänsyn bland annat härtill lär Kungl. Maj:t under alla omständigheter få ingå i prövning för varje särskilt fall, huruvida och på vilka villkor gåvan skall mottagas.

Emellertid torde vissa frågor av mera principiell innebörd i förevarande hänseende föreligga, vilkas klargörande synes mig förutsätta en närmare utredning. Dit höra åtskilliga spörsmål med avseende å materielens beskaffenhet och anskaffning. Dessutom synes böra ägnas särskild uppmärksamhet å det innehåll, som bör givas åt en eventuell garanti från statens sida för gåvas användande för visst avsett ändamål, ävensom åt den form, vari en dylik garanti bör lämnas. Vidare böra undersökas förutsättningarna för angivande av vissa normer för de förpliktelser från statens sida i avseende å materielens underhåll, förvaring och vård m. m., som kunna anses lämpliga och ekonomiskt utförbara. Slutligen läser utredningen även böra ägna uppmärksamhet åt frågan, huruvida särskilda åtgärder kunna tänkas vara påkallade och lämpade för ett uppmuntrande av en offervillighet av ifrågavarande slag från kommuners eller enskildas sida.

Nyssnämnda sakkunniga avgåvo den 16 april 1937 *betänkande angående vissa med frivillig anskaffning av luftvärnsmateriel sammanhängande frågor* (stat. offentl. utredn. 1937: 17). I betänkandet redogjordes för luftförsvarsutredningens och civila luftskyddsutredningens ovan omnämnda uttalanden samt det till den då pågående riksdagen framlagda förslaget till luftskyddslag, varefter de sakkunniga anförde:

Att det i fråga om luftskyddet visat sig omöjligt att i praktiken konsekvent upprätthålla principen om försvaret såsom uteslutande en statens angelägenhet torde i främsta rummet ha sin grund i den förändring, som krigföringsmetoderna i följd av luftkriget undergått. I och med det att en fiende kan befaras komma att rikta sina stridsåtgärder icke blott mot vårt lands krigsmakt utan i största allmänhet mot civilbefolkningen och dess egendom, uppstår ett påtagligt intresse för kommuner och enskilda att genom åtgärder av lokal räckvidd förhindra eller mildra verkningarna av befarade angrepp. Detta intresse är så mycket större, som något verksamt skydd av det av staten bekostade militära luftförsvaret i allmänhet icke är att påräkna för civil personal och egendom. Förberedandet av de luftskyddsåtgärder, som föreslås skola åvila kommuner och enskilda, får därför i viss mån karakteren av ett allmänt katastrofskydd, jämförligt med inrättande av brandkår, anskaffande av ambulanser m. m. eller rentav tecknande av en försäkring. På grund av den bundenhet till vissa byggnader, företag eller samhällen, som i allmänhet karakteriserar luftskyddsåtgärder, råder som regel ingen tvekan om vem som har intresse av att vidtaga en luftskyddsåtgärd, som staten förklarar sig icke kunna bekosta. Därest Kungl. Maj:ts förslag till luftskyddets ordnande vinner riksdagens bifall, torde statsmakterna få anses hava godtagit en sådan tolkning av § 57 regeringsformen, att åtgärder av sistnämnda slag kunna bli hänförliga till sådana kommunernas »egna behov», som avses i nämnda paragraf.

Det nu anförda har haft avseende å det passiva luftförsvaret. Huru motsvarande bedömning bör utfalla beträffande kostnaderna för luftvärnsmateriel förefaller i viss mån tveksamt. Luftvärnet är visserligen icke i samma utsträckning lokalt bundet som en del luftskyddsåtgärder, men å andra sidan kan materielens användningsområde genom ett villkor vid gåvas överlämnande till staten begränsas till att avse viss kommun. Förhållandena torde dock icke vara fullt analoga, då fråga är om luftvärn. Beträffande luftskyddet anvisas av statsmakterna — alljämt förutsatt att det framlagda förslaget i huvudsak antages — vissa begränsade områden, inom vilka kommunerna hava att sörja för luftskyddet. Från bekostandet av dithörande luftskyddsåtgärder till att bestrida de utgifter, som äro förenade med kom-

munens utrustande med luftvärn, är ett stort steg. Härtill kommer, att den föreslagna luftskyddslagen och nyordningen av luftskyddet uppenbarligen icke avser att medföra någon principiell ändring i vad som tidigare gällt i fråga om kommunala bidrag till försvaret. Man torde därför alltjämt få antaga, att kommunerna icke i allmänhet äga anslå medel till luftförsvaret. Tillräckliga skäl för att föreslå någon principiell ändring i detta avseende — en fråga, som för övrigt torde falla utom de sakkunnigas uppdrag — synas icke föreligga.

I vissa fall torde det dock kunna ifrågasättas, om icke kommuner borde äga rätt att understödja luftförsvaret. Det kan sålunda förekomma, såsom någonstädes redan skett, att medel till luftförsvaret insamlas på det sätt, att fastighets- och industriägare inom ett samhälle bidraga till insamlingen med belopp, vilkas storlek i större eller mindre grad göres beroende av värdet av givarnas fastigheter eller industrianläggningar. Det kunde därvid synas naturligt, att även kommunen bidroge med vad som belöpte på dess byggnader och tekniska verk. En analogi med inrättande av skyddsrum för kommunens byggnader och företag ligger här nära till hands, liksom jämförelsen med försäkringspremier för dessa byggnader och företag. Enligt de sakkunnigas mening borde det icke vara uteslutet att åt gällande bestämmelser om kommunernas ekonomiska förvaltning giva sådan tolkning, att rätten att inom måttliga gränser bevilja anslag till skydd för kommunens egna anläggningar i dessa eller därmed likartade fall erkändes. Ej heller torde man böra fränkänna giltighet åt en sådan form för understöd åt luftförsvaret att kommun utan ersättning upplåter mark till uppställningsplatser eller ställer befintligt förrådsutrymme till förfogande för materielens förvaring.

I *propositionen nr 61 till 1938 års riksdag* föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att godkänna vissa allmänna grunder för statens åtaganden i samband med emottagande av gåvor för luftvärnsändamål. Dessa grunder angåvos av föredragande departementschefen — i huvudsaklig anslutning till vad de ovan nämnda sakkunniga i sådant hänseende föreslagit — vara följande:

1. I samband med mottagande av gåvor av luftvärnsmateriel eller av medel för inköp av sådan materiel må Kungl. Maj:t ikläda kronan skyldighet att ombesörja materielens anskaffning, däri inbegripet kontroll av tillverkningen, leveransprov och besiktning vid leveransen;

att tillhandahålla förvaringslokaler och iordningställa nödiga uppställningsplatser för materielen, i den mån avtal icke kan träffas med kommuner eller enskilda om åtagande i sådant hänseende;

att vårda och underhålla materielen;

att, i den utsträckning gällande bestämmelser och tillgängliga anslag det medgiva, utbilda värnpliktig personal för materielens bemanning ävensom tillhandahålla för frivillig utbildning erforderlig luftvärnsmateriel och ammunition;

att bemanna materielen i krigstid ävensom utrusta och beväpna den för detta ändamål avsedda personalen;

att vid beräkandet av ammunitionsanskaffningen för det första utrustningsbehovet i mån av tillgängliga medel taga hänsyn jämväl till på frivillig väg anskaffad luftvärnsmateriel; samt

att sörja för ammunitionsersättning i krigstid.

2. Kostnad för fullgörande av åtagande, som nu är sagt, må utgå från anslag för motsvarande, till det allmänna försvaret hänförliga utgifter. Kan

kostnaden icke bestridas på dylikt sätt eller av andra tillgängliga anslag, ankommer det på Kungl. Maj:t att efter gåvas mottagande göra den framställning till riksdagen rörande kostnadernas bestridande, som av omständigheterna må föränledas.

Propositionen bifölls av riksdagen.

I motionerna I: 94 och II: 188 vid 1938 års riksdag föreslogs att skattskyldig, som lämnat gåva för luftvärnet till stat eller till försvarsförening, skulle fritagas från skatt till stat och kommun för så stor del av sin inkomst som svarade mot gåvas storlek. Förslaget vann riksdagens bifall i vad detsamma avsåg statlig inkomst- och förmögenhetsskatt men ej beträffande kommunala skatter. I utlåtande över motionerna, vilket godkänkts av riksdagen, hade bevillningsutskottet anfört, bland annat, att luftvärn för en viss ort givetvis vore till stort gagn för de personer, som vore bosatta på orten eller där hade sin anställning. I likhet med försvaret i övrigt utgjorde emellertid luftvärnet en rent statlig uppgift, varmed kommuner icke ägde taga någon befattning. Skattelättnad enligt kommunalskattelagen för gåvor till luftvärnet skulle — såsom kammarrätten i yttrande till utskottet framhållit — innebära en indirekt överflyttning av kostnaderna för vissa staten åvilande uppgifter å primärkommunen genom minskning av skatteunderlaget. En sådan minskning vore ägnad att öka skattebördan för de skattskyldiga inom kommunen. Utskottet ansåg det därför betänkligt att medgiva skattelättnad vid taxering till kommunal inkomstskatt för gåva av angiven beskaffenhet och kunde därför icke förorda bifall till motionärernas förslag därutinnan.

Beträffande gällande lagstiftning rörande luftskydd må nämnas följande.

Genom *luftskyddslagen den 11 juni 1937* hava bestämmelser givits om luftskyddets organisation och förberedande m. m. Enligt 6 § i lagen äger kommun besluta att luftskyddsnämnd skall tillsättas för att följa luftskyddets planläggning och därvid företräda kommunens intresse. I övrigt innehöll lagen i dess ursprungliga lydelse beträffande kommuns befattning med luftskyddet allenast det stadgande i 10 §, att det ålåg kommun att lämna erforderligt biträde vid planläggningen av luftskyddet inom kommunen.

Vid 1939 års riksdag genomfördes bland annat ändringar i 10 och 11 §§ luftskyddslagen i syfte att närmare bestämma kommuners skyldighet att medverka vid luftskyddets planläggning och dess förberedande i övrigt. Förslag därom hade framlagts av luftskyddsinspektionen, som bland annat anfört följande:

Kommuns direkta åliggande i förevarande hänseende inskränker sig till den i 10 § luftskyddslagen stadgade skyldigheten att lämna erforderligt biträde vid planläggningen av luftskyddet inom kommunen. De skyldigheter, som sålunda ålagts kommunerna, motsvara ingalunda omfattningen av den verksamhet från deras sida, som de, i enlighet med vad statsmakterna förutsett, frivilligt böra åtaga sig. Denna brist på uttryckliga bestämmelser i fråga om kommunernas skyldigheter sammanhänger otvivelaktigt med den för-

siktighet, som präglar luftskyddsutredningens förslag och statsmakternas beslut på detta område. Det har uppenbarligen ansetts lämpligt att till en början iakttaga återhållsamhet i fråga om detaljbestämmelser för att man framdeles, när praktiska erfarenheter från planläggnings- och förberedelsearbetet i övrigt vunnits, skulle hava friare händer. Följden har emellertid blivit, att på många punkter stor oklarhet råder om kommunernas skyldighet att medverka vid luftskyddets förberedande i fredstid och om den rätta fördelningen av kostnaderna mellan stat och kommun. — — — Ehuru kommunerna över lag visat förståelse för luftskyddet och dess förberedande, har — — — bristen på närmare bestämmelser i fråga om kommunernas åligganden på vissa håll ansetts utgöra hinder för kommunernas medverkan, på sätt som förutsatts, eller för beviljande av de anslag, som vederbörande luftskyddsmyndigheter för olika ändamål begärt. Förberedelsearbetet har sålunda blivit lidande på de svävande bestämmelserna, och de för organiserandet av luftskyddet ansvariga myndigheterna hava hämmats i sitt arbete. Det synes därför angeläget, att en lagstiftning inom den snaraste framtiden kommer till stånd, som så klart som möjligt utsäger, vilka skyldigheter som åvila kommunerna i fråga om luftskyddets förberedande.

I propositionen nr 274 till nämnda riksdag angående ändringarna i luftskyddslagen framhöll föredragande departementschefen att de uppgifter, som enligt den nya lydelsen av luftskyddslagen ålades kommuner och enskilda, borde bekostas av dem utan bidrag av statsverket. För andra uppgifter, än de sålunda angivna torde, i den mån Kungl. Maj:t ansåge dem böra fullgöras samt kommuner och enskilda icke frivilligt åtog sig ekonomiskt ansvar därför, staten böra, intill dess annorlunda bestämdes, gälda kostnaderna.

Jämväl vid innevarande riksdag hava genomförts ändringar i luftskyddslagen. Sålunda hava i 11 § upptagits bestämmelser om skyldighet för kommun att anordna allmänna skyddsrum samt att anskaffa och lagra gasmasker för civilbefolkningen.

Efter de sålunda genomförda ändringarna hava 10 och 11 §§ luftskyddslagen följande lydelse:

10 §.

1 mom. Det åligger kommun med avseende å planläggningen av luftskyddet inom kommunen:

- att ställa erforderlig personal till luftskyddschefens förfogande;
- att tillhandahålla lokal, som erfordras för planläggningsarbetet;
- att i övrigt lämna luftskyddschefen erforderligt biträde; samt
- att tillhandahålla luftskyddschefen medel för nödvändiga expenser.

Ägare eller innehavare av anläggning, inrättning, fastighet eller annan egendom, som beröres av luftskyddets planläggning, vare skyldig att därvid lämna erforderligt biträde.

2 mom. Vill någon i enlighet med gällande plan för luftskyddet inom visst luftskyddsområde anordna skyddsrum inom fastighet eller byggnad eller del av fastighet eller byggnad, som tillhör eller innehaves av annan, må länsstyrelsen på framställning föreskriva, att tillfälle skall lämnas till utförande av arbete, som erfordras för ändamålet.

För skada och intrång, som förorsakas av skyddsrummets anordnande, skall, där ej åtgärden medför allenast ringa kostnad eller olägenhet, skälig ersättning lämnas. Kan överenskommelse om ersättning icke träffas, må den,

som fordrar ersättning, väcka talan därom vid rätten i den ort, där fastigheten eller byggnaden är belägen.

Innan arbetet börjas, skall hos länsstyrelsen ställas pant eller borgen för ersättningens gäldande; dock skall vad sålunda stadgats icke gälla kronan.

3 mom. Finner länsstyrelsen annan åtgärd än i 2 mom. avses vara erforderlig för beredande av luftskydd, vare ägare eller innehavare av egendom, som av åtgärden beröres, pliktig att tåla åtgärden, såvida den för honom medför allenast ringa kostnad eller olägenhet.

11 §.

1 mom. Finner Konungen beträffande viss ort erforderligt, att inom orten inrättas skyddsrum, i vilka vid luftanfall skydd kan beredas åt personal, som har att leda eller fullgöra luftskyddstjänst berörande orten i dess helhet, åt personer, som omhändertagas vid hjälpplatser, eller åt vägfarande och andra, som uppehålla sig utomhus på allmänna platser, må Konungen ålägga vederbörande kommun att inom nämnda ort anordna dylika skyddsrum.

Konungen må ock, där det finnes nödigt, att invånarna inom viss ort äro försedda med gasmasker, ålägga kommunen att anskaffa och på betryggande sätt i lager förvara gasmasker, till det antal Konungen bestämmer, för den del av befolkningen, som icke är avsedd att fullgöra luftskyddstjänst.

2 mom. Kan med utförandet av luftskyddsåtgärd, som nedan sägs, icke utan äventyrande av luftskyddet anstå och betingar åtgärden icke oskäligen kostnad, må länsstyrelsen ålägga kommun:

att inom kommunens anläggningar och inrättningar vidtaga erforderliga åtgärder för att varna personalen, då luftanfall hotar;

att verkställa sådana anordningar beträffande gatubelysningen, som erfordras för att åstadkomma mörkläggning inom kommunen;

att i den mån det lämpligen kan ske genomföra nödiga skydds- och reservanordningar för att säkerställa driften vid kommunens tekniska verk;

att vidtaga erforderliga skyddsanordningar för driftspersonalen vid nämnda verk; samt

att sörja för utbildning och övning av sådan hos kommunen anställd personal, som i följd av sin anställning är avsedd att fullgöra luftskyddstjänst.

Det åligger därjämte kommun att på betryggande sätt förvara den för luftskyddstjänsten inom vederbörande luftskyddsområde avsedda gasskyddsmaterielen.

3 mom. Annan ägare eller innehavare av viss anläggning eller inrättning än kommun må av Konungen åläggas att med avseende å driften vid anläggningen eller inrättningen vidtaga sådan åtgärd, som icke utan äventyrande av luftskyddet kan anstå och icke för ägaren eller innehavaren medför oskäligen kostnad.

4 mom. Ägare eller innehavare av fastighet eller annan egendom, för vilken luftskyddsplan uppgjorts, vare skyldig att anskaffa och underhålla sådan brandredskap, som länsstyrelsen prövar erforderlig för fastighetens eller egendomens behov.

5 mom. Om skyldighet i vissa fall för ägare av anläggning, inrättning eller byggnad att anordna skyddsrum gäller vad därom särskilt stadgats.

Hänvisningen i 11 § 5 mom. luftskyddslagen syftar på en vid innevarande riksdag antagen lag om skyldighet för ägare av anläggningar och byggnader att anordna skyddsrum m. m. Denna lag, vilken i denna del avser enskilda

skyddsrum, äger tillämpning jämväl å anläggningar och byggnader som tillhöra kommun.

Bestämmelser om luftskydd finnas vidare i *lagen den 31 mars 1938 om förfoganderätt för luftskyddets behov*, vilken emellertid äger tillämpning allenast då luftskyddstillstånd är rådande.

Tillämpningsbestämmelser till luftskyddslagen och luftskydds förfogandelagen upptagas i *luftskyddskungörelsen den 10 juni 1938*.

De i förevarande motioner behandlade spörsmålen hava framförts inom riksdagen redan under fjolåret.

I motion, II: 124, vid 1939 års lagtima riksdag om rätt för Kungl. Maj:t att mottaga bidrag från kommun till anskaffning av luftvärnspjäser till hemortens försvar samt att tillskjuta viss del av anskaffningskostnaderna anförde herr Janson i Frändesta m. fl., bland annat, att riksdagen klart och tydligt borde uttala som sin mening, att den icke ansåge hinder böra möta mot att kommuner i likhet med privata företagare och främst till skydd av sina egna anläggningar deltog i gåvor av luftvärnsmateriel. Enligt motionärerens mening strede ett sådant förfaringssätt från kommunernas sida icke mot gällande kommunallagar. Skulle riksdagen dock anse detta vara fallet, borde kommunallagarna ändras. — Statsutskottet anförde i utlåtande över motionen, att utskottet icke ansåge lämpligt att staten genom anvisning av medel skulle stimulera kommunerna att anskaffa viss försvarsmateriel, men gjorde ej något direkt uttalande av den innebörd, som i motiveringen till motionen ifrågasatts. På hemställan av utskottet avslogs motionen av riksdagen.

I en annan motion, II: 75, vid samma riksdag yrkades av herr Åqvist — sedan i motiveringen uttalats, att lokala anstalter för såväl luftvärn som luftskydd borde räknas till kommunernas gemensamma ordnings- och hushållningsangelägenheter — att riksdagen måtte antaga sådana ändringar i lagarna om kommunalstyrelse på landet, i stad och i Stockholm, att till gemensamma ordnings- och hushållningsangelägenheter måtte hänföras även anstalter för lokalt luftskydd. I utlåtande över motionen anförde konstitutionsutskottet bland annat följande:

Det skulle icke stå i god överensstämmelse med grunderna för kommunallagstiftningen att i kommunallagarna angiva någon viss verksamhet, om vars natur tvekan råder, såsom hänförlig till kommunernas gemensamma angelägenheter. Är en bestämmelse härom för viss fall erforderlig, bör den införas i vederbörande specialförfattning.

Beträffande den i förevarande motion berörda frågan om kommunernas befattning med det lokala luftskyddet må erinras om att en viss osäkerhet understundom kommit till uttryck angående deras behörighet att även i andra fall, än där de genom den nya luftskyddslagstiftningen uttryckligen ålagts vissa skyldigheter med avseende å detta, vidtaga åtgärder på området. Förhållandet torde framför allt bottna däri, att det i förarbetena till luftskyddslagstiftningen betonats, att luftskyddet i främsta rummet är en statens angelägenhet. Ganska långt gående undantag hava emellertid måst göras

från denna princip. Sålunda hava kommunerna i dessa författningar uttryckligen ålagts vissa skyldigheter i fråga om luftskyddet. Man torde emellertid kunna antaga, att de även för andra fall i praxis komma att anses äga behörighet vidtagna åtgärder på förevarande område. I den numera av första lagutskottet (utlåtande nr 44) utan erinran tillstyrkta propositionen, nr 274, till årets riksdag med förslag till lag om ändring i vissa delar av luftskyddslagen — vilken i första hand åsyftar att närmare bestämma kommuners och enskildas skyldighet att medverka vid luftskyddets förberedande — har föredragande departementschefen också fällt ett uttalande, varav framgår, att det vid propositionens utarbetande förutsatts, att kommunerna frivilligt kunna åtaga sig ansvaret för vissa kostnader med avseende å luftskyddet. Skulle erfarenheten framdeles utvisa, att ett behov föreligger av preciserade bestämmelser angående kommunernas allmänna behörighet på förevarande område, höra reglerna härom, såsom redan framgår av det föregående, icke införas i kommunallagarna utan i den speciella luftskyddslagstiftningen, vilken principiellt tillhör annat utskotts behandling.

I enlighet med hemställan av konstitutionsutskottet föranledde motionen icke till någon riksdagens åtgärd.

Under hösten 1939 bragtes frågan om kommun ägde rätt att anslå medel till luftvärn under regeringsrättens prövning.

Vid sammanträde den 22 juni 1939 beslöto stadsfullmäktige i Västervik att för anskaffande av minst en tropp 40 mm. luftvärnskanoner med tillbehör anvisa ett anslag å 145,000 kronor att till ett belopp av 50,000 kronor bestridas av medel ur spritvaruberedningsbolagets fond och till återstående belopp, 95,000 kronor, anskaffas genom uttaxering med en femtedel under vart och ett av åren 1940, 1941, 1942, 1943 och 1944, att uppdraga åt föreningen för Västerviks luftvärn att gå i författning om anskaffande av ifrågavarande luftvärnspjäser med tillbehör samt att till staten överlämna desamma på de villkor, som i allmänhet funnes stadgade för anskaffande, underhåll och bemanning av luftvärnspjäser till städernas försvar, samt att av det i 1939 års stat upptagna anslaget för stadsfullmäktiges oförutsedda utgifter bevilja nämnda förening ett anslag å 127 kronor 93 öre för havda kostnader i samband med frivillig insamling för anskaffande av luftvärnspjäser.

Besvär över stadsfullmäktiges beslut anfördes av åtskilliga personer. Därvid anfördes bl. a., att stadsfullmäktige överträtt sin befogenhet; beslutet stode i strid med lag och författning; då Västervik tyngdes av dålig ekonomi och höga skatter funnes ingen rimlig anledning för staden att låta uttaxera medel för ett ändamål, som det tillkomme statsverket att fylla.

Länsstyrelsen i Kalmar län lämnade besvären utan bifall och yttrade bl. a.: Med hänsyn till de förpliktelser och befogenheter, som genom de senaste årens lagstiftning tillagts kommunerna i fråga om det civila luftskyddets uppbyggande, syntes åtgärder för skydd mot luftfara numera vara att hänföra till sådana gemensamma hushållningsangelägenheter, vilka kommunen författningenslignat ägde att själv vårda. Då anskaffande av lokalt luftvärn uppenbarligen utgjorde ett viktigt led i strävandena att tillgodose behovet av sådant skydd, funne länsstyrelsen, att stadsfullmäktige genom klandrade beslutet icke kunde anses hava handlat i strid mot allmän lag eller författning eller annorledes överskridit sin befogenhet.

Besvär över länsstyrelsens utslag anfördes hos regeringsrätten, som i utslag den 23 november 1939 anförde: Enär anskaffande av vapen för militärt ändamål icke tillhörde de angelägenheter, som kommun äger vårda, samt stads-

fullmäktige följaktligen genom det klandrade beslutet överskridit sin befogenhet, finner Kungl. Maj:t skäligt att med ändring av länsstyrelsens utslag upphäva samma beslut. Det bör nämnas, att detta regeringsrättens utslag dikterades av tre ledamöter. Två ledamöter voro av skiljaktig mening och funno ej skäl att göra ändring i det domslut, vartill länsstyrelsen kommit. Som motivering anförde dessa, att stadsfullmäktige, med hänsyn till för närvarande rådande särskilda förhållanden samt vad i målet blivit upplyst angående värdet av staden tillhöriga fastigheter och anläggningar i övrigt, icke genom klandrade beslutets fattande kunde anses hava överskridit sin befogenhet.

Regeringsrättens utslag i detta mål föranledde herr Holmbäck att under den urtima riksdagen den 2 december 1939 rikta en enkel fråga till chefen för socialdepartementet, om proposition vore att förvänta för att avhjälpa det missförhållande, vilket enligt regeringsrättens utslag kommunallagstiftningen i nuvarande situation visade. Den 5 i samma månad erhöll herr Janson i Frändesta andra kammarens tillåtelse att till chefen för socialdepartementet framställa fråga, huruvida departementschefen avsåg att vidtaga sådana åtgärder att tidigast möjligt under 1940 års lagtima riksdag förslag till sådan ändring av kommunallagen avlämnades, att kommun finge rätt att anvisa medel till anskaffning av luftvärnsmaterial. I svar den 9 december 1939 i andra kammaren meddelade dåvarande departementschefen, statsrådet Forslund, under erinran av vad som tidigare förekommit i frågan och under betonande av skillnaden mellan luftvärn och luftskydd, att han ej hade för avsikt att föreslå Kungl. Maj:t att i det ifrågavarande hänseendet vidtaga åtgärder för ändring av gällande lagstiftning.

Här må slutligen nämnas, att i likalydande motionerna I: 104 av herr Herlitz m. fl. och II: 163 av herr Janson i Frändesta m. fl. vid innevarande riksdag — bland annat under hänvisning till de nu förevarande av samma motionärer väckta motionerna I: 115 och II: 158 — hemställts att riksdagen ville bemyndiga Kungl. Maj:t att efter prövning i varje särskilt fall tillskjuta viss del av anskaffningskostnaden för luftvärnsmateriel, vilken tillhandahålles av kommuner eller till vilken kommuner lämna bidrag, och för ändamålet anvisa ett reservationsanslag på 500,000 kronor. Dessa motioner hava hänvisats till statsutskottet.

Utskottet.

De föreliggande motionerna åsyfta alla lagstiftning som möjliggör för kommun att anslå medel till *luftvärn*. I motionerna I: 115, II: 8 och II: 158 avses därjämte sådan lagstiftning i vad angår *luftskyddet*. Sistnämnda begrepp förekommer i svensk lagstiftning bl. a. i 1937 års luftskyddslag, där det i 1 § utsäges, att med luftskydd avses i lagen åtgärder av icke militär natur, vilka åsyfta att försvåra anfall från luften eller begränsa verkningarna av sådant anfall. Den sålunda givna bestämningen av begreppet luftskydd synes kunna läggas till grund jämväl vid behandlingen av förevarande ärende; till luftvärn torde då få hänföras åtgärder i väsentligen samma syfte men av militär natur.

Vad angår kommuns rätt att anslå medel till lokalt *luftskydd* har tidigare uttalats tvekan om den utsträckning i vilken sådan rätt skulle föreligga. Emellertid är att märka att de skyldigheter med avseende å luftskyddet, som ålagts kommun, efter hand alltmera vidgats och att till följd härav kommunerna numera i mycket stor utsträckning enligt lag skola medverka vid luftskyddets anordnande. Enligt bestämmelserna i luftskyddslagen åligger det sålunda kommun med avseende å planläggningen av luftskyddet inom kommunen att ställa erforderlig personal till luftskyddschefens förfogande, att tillhandahålla lokal, som erfordras för planlägningsarbetet, att i övrigt lämna luftskyddschefen erforderligt biträde, samt att tillhandahålla luftskyddschefen medel för nödvändiga expenser. Kommun äger ock besluta att luftskyddsnämnd skall tillsättas för att följa luftskyddets planläggning och därvid företråda kommunens intresse. Vidare äger länsstyrelse ålägga kommun att vidtaga vissa luftskyddsåtgärder — bl. a. för åstadkommande av mörkläggning eller för säkerställande av driften vid kommunens tekniska verk — därest dessa åtgärder icke kunna utan äventyrande av luftskyddet anstå och de ej heller betinga oskäligen kostnad. Enligt de vid innevarande riksdag genomförda ändringarna i luftskyddslagen äger Kungl. Maj:t ålägga kommun att anordna allmänna skyddsrum, d. v. s. skyddsrum för den aktiva luftskyddspersonalen och för hjälpplatser samt offentliga skyddsrum för gatutrafikanter, ävensom att anskaffa och lagra gasmasker för den del av civilbefolkningen som icke är avsedd att fullgöra luftskyddstjänst. I egenskap av ägare av anläggningar och byggnader kan kommunen dessutom, i likhet med övriga fastighetsägare, åläggas inrätta enskilda skyddsrum i enlighet med den av innevarande riksdag antagna lagen i ämnet. Enligt 1938 års lag om förfoganderätt för luftskyddets behov, vilken lag äger tillämpning först då luftskyddstillstånd anbefallits, kunna ytterligare förpliktelser åläggas kommun.

Med hänsyn till de skyldigheter, som sålunda i ett flertal olika avseenden åvila kommun i fråga om luftskyddet, måste enligt utskottets mening i vart fall numera anses, att åtgärder för luftskydd äro att hänföra till sådana gemensamma angelägenheter varmed kommun äger taga befattning. Något behov av att giva uttryckliga bestämmelser härom i lag, såsom åsyftas i motionerna I: 115, II: 8 och II: 158, anser utskottet icke föreligga.

Vad åter angår frågan om kommuns befogenheter med avseende å *luftvärnet*, vill utskottet till en början erinra om det i utskottets redogörelse omnämnda, den 23 november 1939 av regeringsrätten meddelade utslaget, enligt vilket anskaffande av vapen för militärt ändamål icke ansetts tillhöra de angelägenheter som kommun äger vårda. Uppenbarligen är ock luftvärnet, i likhet med försvaret i övrigt, en ställig uppgift. Det bör sålunda enligt utskottets mening icke ifrågakomma att ålägga kommunerna några förpliktelser med avseende å luftvärnet. En annan sak är om kommun skall förvägras rätt att frivilligt bidra till luftvärn för kommunen. Att märka är att den gräns, som dragits mellan luftvärn och luftskydd, tager sikte allenast på det sätt varpå det åsyftade resultatet skall nås, under det att huvudsyf-

tet, förhindrande av skador genom luftanfall, är gemensamt. Det kan då synas rimligt att kommun borde äga rätt att anslå medel för detta syfte även om den åtgärd, som är i fråga, skulle anses hänförlig till luftvärn. Det bör framhållas att, enligt tillgängliga uppgifter, i ett icke oväsentligt antal fall kommuner beslutat lämna bidrag till luftvärnet utan att besluten blivit överklagade, varför desamma gått i verkställighet. Med hänsyn till angelägenheten av att åtgärder till stärkande av vårt skydd mot luftanfall i största möjliga utsträckning vidtagas samt till kommunernas påtagliga intresse — icke blott med hänsyn till kommunens anläggningar och inrättningar utan även för skyddande av befolkningen inom kommunen — av de åtgärder som härutinnan vidtagas för kommunens område, har utskottet icke kunnat anse det försvarligt att kommun förvägras rätt att frivilligt lämna bidrag till dessa åtgärder. Utskottet förordar därför lagstiftning i ämnet. Vid utformningen av denna lagstiftning bör givetvis tillses, att garantier skapas mot förhastade beslut och att andra åtgärder icke komma till stånd än sådana som äro väl förenliga med statens verksamhet för luftvärnets anordnande.

De avsedda bestämmelserna torde med hänsyn till sin karaktär av undantagslagstiftning böra upptagas i en särskild lag. Lämpligt synes ock vara att denna lag göres tidsbegränsad, så att frågan om dess fortbestånd kan prövas med beaktande av det dåvarande läget och vunna erfarenheter om lagens tillämpning. Utskottet föreslår att lagen skall äga giltighet t. o. m. den 31 mars 1942.

Lagen synes böra innefatta rätt för kommun att anslå medel för överlämnande såsom gåva till statsverket för tillgodoseende av luftvärnet för kommunen. Att i lagen närmare bestämma, vilka åtgärder som på detta sätt skola efter kommunens initiativ kunna komma till stånd, synes ej erforderligt. Vid den prövning från Kungl. Maj:ts sida av kommunens beslut, som enligt vad nedan sägs bör föreskrivas, får tillses, att de åtgärder, för vilka anslag beviljats, avse ändamål som kan anses utgöra ett gemensamt intresse för kommunen.

Formen för kommunens bidrag synes kunna begränsas till överlämnande av medel såsom gåva; det torde ej föreligga tillräckliga skäl att även medgiva det nu beträffande enskilda stundom nyttjade förfaringsättet att av givaren först genom statsmyndigheternas förmedling anskaffas luftvärnsmateriel, som därefter överlämnas såsom gåva till staten. I samband med penninggåvor för luftvärnet torde det mellertid ofta kunna finnas lämpligt att kommun utan ersättning upplåter mark till uppställningsplatser eller ställer förrådsutrymmen eller dylikt till förfogande. Oaktat det utan tvivel skulle kunna göras gällande att rätt i sistnämnda hänseenden redan nu tillkommer kommun, synes det vid lagstiftning i ämnet lämpligt att uttryckligen fastslå att sådan rätt föreligger.

Å kommuns beslut i nu ifrågavarande hänseende böra bestämmelserna i kommunallagarna i princip tillämpas. För beviljande av penninggåvor bör emellertid städse fordras en majoritet av två tredjedelar av de röstande, alltså

även i andra fall än sådana då dylik majoritet redan enligt kommunallagarna är föreskriven såsom t. ex. vid beviljande av anslag till nytt ändamål eller behov. Därjämte bör, såsom förut antytts, kommunens beslut om penninggåva underställas Kungl. Maj:ts prövning och fastställelse. Kungl. Maj:t har då främst att bedöma gåvans lämplighet ur försvarssynpunkt. Visserligen skulle en prövning i detta hänseende ändock komma till stånd vid statens mottagande av gåvan, men utskottet har ansett det lämpligt att ställningstagande härtill från Kungl. Maj:ts sida kan ske redan i samband med kommunens anslagsbeslut. Kungl. Maj:t synes vidare äga vägra fastställelse därest genom beslutet risker för kommunens ekonomiska ställning skulle kunna uppstå. Avses anslaget skola täckas genom upplåning, bör återbetalning av lånet ske under en förhållandevis kort tid. Föreligger sådant fall att kommunen är eller efter gåvans överlämnande skulle bliva berättigad till bidrag av skatteutjämningsmedel, bör givetvis fastställelse vägras; i sådant fall utgör uppenbarligen bidraget i verkligheten icke någon gåva av kommunens medel.

Utskottet har i det föregående närmast tagit sikte på lands- och stadskommuners rätt att anslå medel till luftvärnet. Motsvarande bör enligt utskottets mening gälla även landsting. Däremot har utskottet icke ansett tillräcklig anledning föreligga att föreslå bestämmelser beträffande andra specialkommuner av olika slag.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A) att riksdagen med anledning av förevarande motioner, I: 55 och 115 samt II: 8 och 158, måtte för sin del antaga följande förslag till

L a g

om rätt för kommun att anslå medel till luftvärn m. m.

Härigenom förordnas som följer:

Vill kommun anslå medel att som gåva överlämnas till statsverket för anordnande av luftvärn för kommunen eller ställa egendom tillhörande kommunen till förfogande för sådant ändamål, äger kommunen, utan hinder av vad i lag finnes stadgat om kommuns beslutanderätt, bestämma därom i den ordning, som eljest stadgas för kommunala beslut; för beviljande av anslag erfordras dock städse två tredjedelar av de i omröstningen deltagandes röster, och skall beslut därom för att vinna bindande kraft underställas Konungens prövning och fastställelse.

Vad sålunda är föreskrivet angående kommun skall äga motsvarande tillämpning å landsting.

Denna lag träder omedelbart i kraft och gäller till och med den 31 mars 1942.

B) att de i ärendet väckta motionerna, i den mån de icke kunna anses besvarade genom utskottets hemställan under A), icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 7 mars 1940.

På sammansatt konstitutions- och första lagutskotts vägnar:

G. A. BJÖRKMAN.

Vid detta ärendes behandling hava närvarit:

från konstitutionsutskottet: herrar *Gustaf Adolf Björkman, Källman, Thulin, Fast, Mosesson* och *Andersson* i Ovanmyra;

från första lagutskottet: herrar *Lindqvist, Gärde, Wagnsson, Eskhult, Hedlund* i Östersund och *Lindmark*.

Reservation

av herrar *Lindqvist* och *Hedlund* i Östersund, vilka anfört:

»I frågan om kommunernas rätt att anslå medel till *luftskyddet* äro vi ense med utskottets övriga ledamöter.

Vad åter angår motionärernas yrkanden om rätt för kommun att anslå medel till *luftvärn*, ha vi icke kunnat ansluta oss till utskottets hemställan, vilken innebär att kommunerna utom alla andra, förut lämnade uppgifter även skulle få rätt att syssla med landets militära försvarsväsende. Vi fasthålla bestämt vid den från flera håll uttalade uppfattningen, att landets militära försvarsväsende uteslutande är och måste vara en statens angelägenhet, och det luftvärn, varom här är fråga, och till vilket kommunerna enligt utskottsförslaget skulle få rätt att bevilja medel, är utan all tvekan att hänföra till det militära försvaret. Luftförsvarsutredningen av år 1932 anför i sitt betänkande, att det för vårt lands vidkommande icke är lämpligt att engagera kommuner och enskilda för militära försvarsuppgifter. Det torde, framhålla de, vara uppenbart, att kriget beror på rikets utrikespolitik, för vilken rikets alla invånare utan hänsyn till bosättningsort måste ställas gemensamt ansvariga. Kommuner och enskilda subjekt äga icke därmed taga någon befattning. Det må väl vara sant att en kommun faktiskt kan erhålla ett starkare intresse av luftförsvaret än andra kommuner. Så måste en stad med utsatt läge, vilken kan antagas bliva föremål för luftanfall, obestriddligen ha ett större intresse av luftförsvaret än exempelvis en avlägsen landskommun utan sammanträngd befolkning. Men detta kan icke anses utgöra någon anledning att på den förra lägga en försvarsuppgift som den senare icke har. Dels är det nämligen för statens skull staden angripes,

ty luftanfallet är ett påtryckningsmedel staterna emellan, och det är därför också statens intressen som tillgodoses, när staden skyddas. Dels är saken principiellt icke annorlunda ifråga om luftkrigföring än ifråga om sjö- och lantkrigföring. Det *enda* skäl, som kan anföras för kommunernas deltagande, skulle vara behovet att avlasta riksbudgeten en del utgifter. Detta skäl kunna vi dock icke tillerkänna berättigande. En allmän önskan under senare år har varit att till åstadkommande av möjligast jämna fördelning av skattetrycket överflytta uppgifter till högre enheter eller genom stats- och landstingsbidrag minska primärkommunernas skattetryck. En utredning härom, syftande till längre gående åtgärder än dem som redan vidtagits, har under flera år pågått och väntas bli färdig under innevarande år. Det är visserligen icke här fråga om att ålägga kommuner nya uppgifter, men med kännedom om förhållandena i desamma kommer dock rätten att anslå medel för luftvärnsmateriel att i många fall få samma verkningar. Att lokala enheter, sådana som kommunerna äro, skola ha rätt pålägga kommunens skattebetalare skyldighet att bidraga till en uppgift, vilken angår riket och endast medelbart dem, kan icke anses stå i god överensstämmelse med grunderna för regeringsformen § 57, enligt vilken den kommunala beskattningsmakten skall begränsas till kommunens egna behov.

Vi förstå väl att uppskatta de gåvor som av enskilda personer och bolag överlämnats till staten för inköp av luftvärnsmateriel; detta är dock något helt annat än att de kommunala organen skulle få rätt att för samma ändamål beskatta kommunernas skattskyldiga invånare. Huru starkt den enskilda ortens intresse av försvar mot anfall från luften än må vara, anse vi dock som förut anförts att detta försvar måste tillgodoses av statens militära organ och bekostas av statsmedel. Härigenom blir också största möjligheten att få även luftförsvaret ordnat på det mest rationella sättet.

På grund härav få vi hemställa,

att de förevarande motionerna icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.»